

İbrahim Topçubaşı və "dəmir pərdə" açılışı

Əvvəli ötən sayımızda

Oğunlarda Türkiyəyə qayıdan Dr. İzzət Kantemir bir müddət Almaniyadan gələn Prof. Dr. Oberndorfer ilə İstanbul Tibb Fakültəsi Patoloji Kursunda işləmiş, daha sonra isə Ankaraya gedərək Nümunə Xəstəxanasında daxili xəstəliklər uzmanı olaraq işə davam etmişdir.

Dr. Kantemir (sağda) xəstəxananın təməlqoyma mərasimində cümhur başkanı Celal Bayar ilə

Həkim Kantemir 1942-ci ilə qədər bu şəkildə çalışıb. Daha sonra ayrılıb sərbəst həkim olaraq çalışarkən 1946-cı ildə Prof. Dr. Paul Pulewkanın təklifi və təşviqi ilə müayinəxanasını bağlayıb yeni yaradılan Ankara Tibb Fakültəsi Farmakoloji kursuna keçib. 1947-ci ildə dosent, 1954-cü ildə professor olub. Ankara Tibb Fakültəsinin quruluşundan bəri Prof. Dr. Paul Pulewka farmakologiya dərslərini almanca keçmiş, İzzət hoca da sinxron olaraq türkçəyə çevirmişdir.

Bir müddət sonra İstanbulda birlikdə çalışdığı Prof. Dr. Oberndorfer'i nümunə götürərək Ankarada bir Xərçəng Araşdırma Mərkəzi qurmuş, Avropa Xərçəng Araşdırma Cəmiyyəti halına gətirmişdir. Onkoloji İnstitutu Farmakologiya bölmə rəhbəri və Türk Xərçəng Araşdırma və Mübarizə Qurumu qurucularından olan Dr. Kantemir Əhməd Andiçen adına bir xərçəng xəstəxanasının qurucusu da olmuş, bu mövzuda əhəmiyyətli vəzifələr almışdır.

Təəssüflər olsun ki, yaxşı bir araşdırmaçı və enerjili bir elm adamı olan Dr. Kantemiri 1988-ci ildə itirdik.

O, çox dəyərli tibb kitabları və məqalələri ilə yanaşı, "Rusiyada Pantürkizm hərəketləri" və "Cənətin qılıncları" adlı iki kitab da tərcümə edib.

Onu da qeyd edək ki, Dr. Kantemir həm də "Kafkas Dərnəgi, Şamil Eğitim ve Kültür Vəqfi" qurucularındandır.

İzzət bəy illər keçsə də, kökünü unutmur, ailəsini və böyük bacısını tapmağa çalışır. Millətlərəsi konqreslərdə qarşılaşdığı sovetlər birliyindən gələn elm adamlarına ünvanlar vermiş, qohumlarını, bacısını, əmilərini sorub-soruşdurmuşdur. Onlar da hər dəfə tapacaqlarını vəd edirlər, ancaq heç kimdən xəbər çıxmır.

Tokioda tanış olduğu Prof. Dr. İbrahim Topçubaşına da ailəsini axtardığını deyir, onları necə tapa biləcəyini soruşur. Topçubaşı "narahat olma, mən taparam" deyəndə gülmüş, qarşılaşdığı hər sovet elm adamının ünvanı alıb yoxa çıxdığını, buna öyrəşdiyini söyləmişdir: "Siz hamınız yəqin ki, sistemdən qorxursunuz", - deyər, yarızarafat, yarıciddi deyinəndə, Topçubaşı "ünvanı ver, qalınaya qarışma" demiş, onu sevin-dirmişdir.

müxtəlif yerlərini görmə şansına sahib olmuşdur.

Bir müddət sonra Dr. İzzət Kantemir və Dr. Muhittin Ülker onu İzmir və İstanbula dəvət etmişlər. Üç yoldaş birlikdə əvvəl İzmirə getmişlər, gəziləcək yerləri ziyarət etmişlər. Mövsüm yayın sonları idi və bu o deməkdir ki, İzmirdə sərgi zamanı idi. Üç elm adamı bəzi xəstəxanaları gördükdən sonra təbii olaraq, Beynəlxalq İzmir Sərgisini də görmək istəmişlər. Bilindiyi kimi, sərgi əsnasında müxtəlif sənəçilərin İzmir konsertləri olurdu. Bu durum Topçubaşının diqqətini çəkmiş, bir türk musiqisi konserti izləmək istəmişdir. O həftəki sənəçi qiymətli bir ad - Nesrin Sipahi olur. Onun konsertinə bilet tapıb ön sıradakı yerlərini tutmuş, izləməyə başlamışlar. Nesrin Sipahi bir neçə əsər oxuduqdan sonra tamaşaçılara xitabən İranda yazılmış 45-lük bir valdan öyrəndiyi "Söyüdlər başın əyəndə" adlı möhtəşəm bir əsər oxuyacağını, ancaq bəstəkarını bilmədiyini söyləyib əsəri oxumağa başlayır. Nesrin xanım o parçanın bəstəkarının ön

diyim servise bir qonaq professor gələcəyini demişdilər. Hocamız Prof. Dr. Erol Düren onları qarşıladı və xəstə ziyarətinə başladıq. İbrahim Topçubaşını və birlikdə gələn hocaları bizə tanıtdılar.

O zamanlar mündəki Azərbaycan vallahından İbrahim bəyin bəzi bəstələrini dinləmişdim. Ancaq onun bir cərrahiyyə hocalı olduğunu bilmirdim.

"Akut Apandisit" səbəbiylə təcili şəkildə əməliyyat edilmiş bir xəstə başında durub xəstəni təqdim etdik. Dr. Topçubaşı bizə dönüb "nə üçün öz dilinizi istifadə etmirsiniz? Niyə "kəskin apandisit" demirsiniz?" dedi və "biz daima öz dilimizi işlədirik" deyib yürüməyə başladı. Bizim xoşumuza gəldi, amma illər sonra getdiyimiz Azərbaycanda işlərin çox da ehlə olmadığını gördük.

Dr. Topçubaşı İstanbulda mənim çox sevib saydığım kimya mühəndisi, Kabataş Erkek Lisesində kimya müəllimliyi də edən Salih Gencenin evində qalırdı. Salih Gence 12 yaşında ikən ailəsi ilə birlikdə dayısı Prof. Dr. Ahmet Caferoğlunun yardımı ilə

güm bir gecə Salih bəy mənə zəng edib Topçubaşının evlərində qonaq olduğunu, marağım səbəbilə mənə də tanışdırmaq istədiyini söylədi. Bu vaxt Topçubaşı da yanında idi və onun da "bıraksın gəlsin" dediyini eşidirdim. İsrarları qarşısında bir yoldaşla növbə dəyişimi edib Salih bəyin evinə getdim. Xeyli söhbət etdik. Məni Azərbaycana dəvət etdi. Qohumlarımı soruşdu. Bir gün sonra Nesrin Sipahinin evinə gədcəklerini, mənim də onlarla birlikdə gəlməyimi istədi, amma çalışma şərtlərim buna izin vermədi.

Salih bəyden öyrəndiyimə görə, orada pianonun başına keçmiş, "Doldurun, doldurun qədəhləri, doldurun" adlı bir mahnısını da çalib-oxumuşdu. Daha sonrakı illərdə Nesrin Sipahi bu mahnını konsertlərində və vallahında ifa etmişdi.

O zamankı möhkəm Sovet intizamı içində istər Niyazinin, istər Topçubaşının, istərsə də ara-sıra gələn sənəçilərin və ya yarındakıların KQB-yə bağlı olduqlarını düşünürdük.

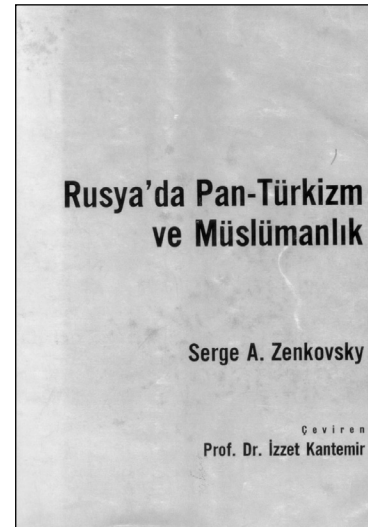
Bu tip ziyarətlər nəticəsində bir çox azərbaycanlı ailələr yaxınlarını və qohumlarını tapdılar. Beləcə, münasibətlər davam etdi. "Dəmir pərdə" boşalmağa başladı.

Gələn sənəçilər və üst təbəqə insanların çoxunun məhdud iqtisadi şərtlərdə gəlib-gətdiklərini müşahidə etmişik. Son zamanlardakı söhbətlərimizdə hər şeyi daha rahat danışmağa, gerçəkliyi qarşılıqlı paylaşmağa başladık.

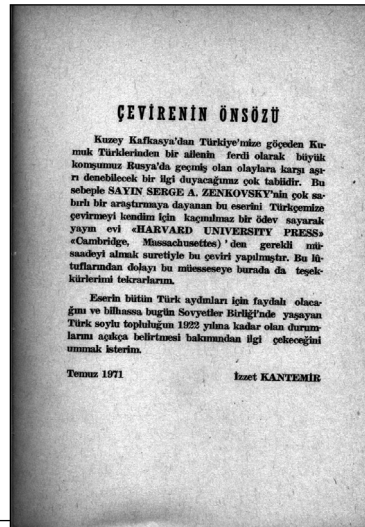
1955-1960-cı illər arasında dinlədiyimiz Mustafa Vekilli, Naki Keykurun (Şeyxzamanlı), Mehmet Sadık Aran, Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, Kamil Arran (Refibeyli) kimi nəsil ilə İkinci Dünya Müharibəsi köçkünlərindən dinlədiyimiz Sovetlər birliyi çox fərqli idi. 1965-1970-ci illər sonrası gələn sənəçilər və digər gələnlərdən dinlədiyimiz Sovetlər birliyi arasında isə sürətli bir dəyişikliyin yaşandığını hiss etdik və bir gün bu günlərə varacağımıza inanaraq ümidlə gözlədik.

Bu yaşanmış hekayə həm Prof. Dr. İzzət Kantemir ailəsini, həm də Dağıstandakıları sevindirərək başlamış, bir çox insan qrupuna yayılaraq sevinc yaratmışdır.

Bu cür xatirələr hamımız üçün unudulmaz günlərdir. Bu öykünü Azərbaycanda və Dağıstanda

Türkçəyə çevirdiyi kitab

sırada tam qarşısında oturduğunu nə bilsin. Topçubaşının həyəcəndan az qala ürəyi duracaqmış.

Nesrin xanım hər fürsətdə bu qarşılaşmanın ömrünün ən gözəl təsadüf olduğunu söyləyirdi.

İzzət bəy və Muhittin bəy Topçubaşının eyni zamanda böyük bir bəstəkar olduğunu haradan bilsinlər. Tamaşaçılar möhtəşəm səsi Nesrin xanıma bu əsəri yenedən ifa etdirmək istəmişlər.

Topçubaşı dostlarına "məni bu xanımla mütləq tanışdırın" deyib israr etdiyindən səlahiyyətli vasitəsilə səhnənin arxasına Nesrin xanıma xəbər göndərilmiş və əsərin bəstəkarının bir cərrahiyyə professoru olduğunu, onunla tanış olmaq istədiyini çatdırılmışlar. Nesrin xanım "təlif hakları" qanununu düşünüb öncə narahat olmuş, amma konsert sonrası onları kulisə dəvət etmişdir. Xeyli söhbət etmişlər. İbrahim bəy başqa əsərlərini də verəcəyini vəd edir, bir həftə sonra İstanbulda görüşməyi planlaşdırırlar.

İstanbulda gəldiklərində öncə universitet xəstəxanalarını gəzmişlər. Həmin vaxt mən İstanbul Universiteti Tibb Fakültəsi Cerrahpaşa Genel Cerrahi Klinikasında təcürüb keçən assistent idim və artıq üçüncü ilim idi. İşlə-

Sağdan sola: Dr. İbrahim Topçubaşı, Dr. İzzət Kantemir, Dr. Muhittin Ülker, Ziya bəyin qızı İnci və həyat yoldaşı Fuad bəy, oğulları Əli (Ankara)

Gəncədən İstanbula köçdüklərini danışdı. Böyük qardaşı Kamil bəy "askeri okul"a girib zabit olarkən, Salih bəy də kimya mühəndisi olmuşdu. Mən də fürsət tapdıqca onlara gedir, birlikdə Azərbaycanı yad edirdik. Bəzən də onlarda olan köhnə vallahdan Azərbaycan musiqisini dinləyirdik.

Xəstəxanada növbətçi oldu-

oxuyanlar köhnə günləri acı və şirin tərəfləri ilə daima xatırlayacaqlar.

Mənə Ankara günlərini andan Tibb Fakültəsi mənsuqlarına, Prof. Dr. Mehmet Melliye, ailə şəkillərini mənimlə paylaşan İzzət bəyin sevimli qızı İris xanıma təşəkkürlerimi bildirirəm.

Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM